

De Kaw-djer van Jules en de Kaw-djer van Michel

Garnt de Vries-Uiterweerd

Na de dood van Jules Verne nam zijn zoon Michel de zorg voor de literaire nalatenschap op zich. In samenspraak met uitgever Hetzel maakte Michel de gereedliggende manuscripten klaar voor publicatie.

Pas in de tweede helft van de 20e eeuw werd bekend dat Michels bemoeienis veel verder was gegaan dan wat eenvoudig correctiewerk. Hij had de postuum verschenen romans ingrijpend herschreven en er een geheel eigen draai aan gegeven. De oorspronkelijke versies zijn teruggevonden en door zorg van de Société Jules Verne alsnog uitgegeven. Zo is het voor de hedendaagse Vernelezer mogelijk om de twee versies te vergelijken.

Om de verschillen duidelijk te ervaren, heb ik de twee versies simultaan gelezen. Eerst las ik een hoofdstuk uit *En Magellanie* en direct daarna de corresponderende hoofdstukken uit *Les Naufragés du Jonathan*.

Het eerste opvallende verschil is de omvang. *Magellanie* telt 16 hoofdstukken, *Jonathan* telt er 31. Het grootste deel van Jules' tekst is door Michel overgenomen; enkele langdradige passages zijn ingekort of weggelaten. Michel voegt daarentegen allerlei personages en verwickelingen toe, waardoor de geschiedenis van Hoste in veel meer detail gevolgd wordt. Ik moet zeggen dat deze aanpak mij wel aanspreekt, ook al is de verhouding tussen verteltijd en vertelde tijd niet heel evenwichtig: sommige gebeurtenissen nemen drie of vier hoofdstukken in beslag, waarna plotseling een sprong van een paar jaar wordt gemaakt.

Doordat Michel de gebeurtenissen in meer detail beschrijft, verloopt ook de ontwikkeling van de ideeën van de Kaw-djer bij hem veel geleidelijker. In *Magellanie* wordt het eiland direct na zijn onafhankelijkheid al door rellen bedreigd. De verdeling van het land veroorzaakt onenigheid tussen de kolonisten en sommige van hen dreigen de leden van de Raad te doden. Op dat moment aanvaardt de Kaw-djer de leiderrol. In *Jonathan* is er een veel langere periode van anarchie, gevolgd door het zogenaamd socialistische bewind van Beauval (die feitelijk helemaal geen leiding geeft, maar simpelweg met de eer strijkt als alles voorspoedig loopt). Pas wanneer Dorick en zijn bende de huizen van andere kolonisten beginnen te plunderen, loopt het echt uit de hand en besluit de Kaw-djer het leiderschap op zich te nemen.

In zijn voorwoord bij *En Magellanie* verwijt Olivier Dumas Michel dat hij het karakter van de Kaw-djer verraadt, omdat bij Michel de Kaw-djer zich aan het eind van de roman terugtrekt uit de samenleving. Dumas noemt Michels Kaw-djer een "asociaal wezen, dat niets heeft begrepen of geleerd na zijn ervaringen bij de Vuurlanders en de Hostelianen." Ik ben het daar niet mee eens. De Kaw-djer ontdekt immers dat zijn theorieën niet overeenkomen met de werkelijkheid en dat de mensheid niet in staat is het leven te leiden waarvan hij gedroomd had. Gedwongen door een reeks ongelukkige gebeurtenissen moet hij beslissingen nemen die volledig tegen zijn anarchistische instincten ingaan: hij verdeelt het land, spreekt recht, verbant mensen van het eiland en is zelfs genoodzaakt in koelen bloede te doden. Uiteindelijk wordt de Kaw-djer geconfronteerd met het Chileense ultimatum en staat hij voor de keuze: het gevecht aangaan en opgeven. Op dat moment realiseert hij zich dat het Hosteliaanse volk sowieso een leider nodig heeft en dat zij de soevereiniteit van het eiland net zo goed aan Chili kunnen overdragen, in plaats van nog meer bloed te vergieten – wat zou daarvan immers het doel zijn? Maar de Kaw-djer zelf kan niet aanvaarden dat hij op een eiland moet leven dat niet langer vrij is. Daarom kiest hij de enige uitweg die hem (afgezien van de dood) nog rest: afzondering op het eiland Hoorn. In tegenstelling tot wat Dumas beweert, heeft de Kaw-djer dus wel degelijk geleerd van zijn verblijf op Hoste. Michels beschrijving van zijn ontwikkeling, parallel aan de ontwikkeling van de Hosteliaanse samenleving, is plausibel en consequent. De teleurstelling van de Kaw-djer over de Hostelianen neemt geleidelijk toe en leidt tot de onontkoombare afloop.

Dit wil niet zeggen dat de Kaw-djer van Jules onnatuurlijk overkomt. Hij is een man die zich een taak gesteld heeft, vastbesloten die taak te vervullen, ongeacht de persoonlijke offers die hij daartoe moet brengen. Nadat hij het opperbevel over het Hoste op zich heeft genomen, verklaart hij deze positie zo lang te behouden als nodig is om de kolonie zodanig te organiseren dat er geen leider meer nodig is. Wanneer hij deze taak zo goed als vervuld heeft, breekt echter de goudkoorts los en moet de Kaw-djer weer helemaal opnieuw beginnen. Uiteindelijk komt Hoste de ellende te boven, de vuurtoren van Kaap Hoorn wordt in bedrijf genomen en het lijkt erop dat het werk van de Kaw-djer erop zit. Het zou voor de hand liggen dat hij op dat moment de macht zou neerleggen, maar het verhaal eindigt zonder dat het verdere leven van de Kaw-djer ter sprake komt. Ik heb de indruk dat de Kaw-djer wellicht zal besluiten aan de macht te blijven, voor de bestwil van het eiland.

Wat op mij niet erg overtuigend overkomt is de bekering van Jules' Kaw-djer tot het christendom. In het begin van het verhaal ontkent hij tijdens een discussie met Harry Rhodes het bestaan van God. Later, wanneer de goudzoekers zich uit de hele wereld op het eiland Hoste storten, mompelt hij: “God helpe ons,” en daarna zijn er een of twee momenten waarop hij lijkt te twijfelen over zijn eerdere overtuigingen. Aan het eind van de roman staat hij op de top van Kaap Hoorn, uitkijkend over de zee en denkend aan het verleden, en zegt: “God!” Maar waarom? Ziet hij een goddelijk plan in de aaneenschakeling van gebeurtenissen sinds de Jonathan bijna verging bij Kaap Hoorn? Ik vind het moeilijk te begrijpen waarom een atheïst als de Kaw-djer plotseling in God zou gaan geloven.

In Michels versie zijn de meeste verwijzingen naar religie verdwenen. Vader Athanase en vader Severin, de twee zendelingen die in de versie van Jules een rol spelen, komen er niet in voor, de Kaw-djer bekeert zich niet, zelfs het gebaar dat de stervende Indiaan in het begin van het verhaal maakt (hij beweegt zijn hand van zijn mond naar de hemel) is weggelaten.

Wat ik jammer vind in de versie van Michel (en hierin ben ik het met Olivier Dumas eens) is het feit dat de afkomst van de Kaw-djer min of meer wordt onthuld: hij is een prins uit een machtige staat in het noorden van Europa. Ik vond het personage intrigerender toen ik niet wist wie of wat hij was.

Alles welbeschouwd hebben beide versies, die van Jules en die van Michel, hun eigen kwaliteiten en tekortkomingen. Ik zou moeilijk kunnen zeggen welke van de twee versies ik beter vind. In elk geval zou ik niet willen beweren dat Michels versie noodzakelijkerwijs minder is, enkel omdat hij verschilt van wat zijn vader bedoeld had.

Garnt de Vries-Uiterweerd, oktober 2017